

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ακόμα και πριν από τη γέννηση, αυτό που απασχολεί κάθε γονέα είναι αν το παιδί του θα αναπτυχθεί φυσιολογικά.

ΤΗΣ ΦΑΙΗΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΓΚΟΛΤΣΙΟΥ, ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΥ-ΑΝΑΠΤΥΞΙΟΛΟΓΟΥ, ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΥΠΕΥΘΥΝΗΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗΣ ΙΑΣΩ ΠΑΙΔΩΝ, (kgkoltsi@otenet.gr)

Οι γονείς συνήθως ανησυχούν όταν το παιδί τους αργεί να μιλήσει ή να περπατήσει, αν η συμπεριφορά του δεν συνάδει με την ηλικία του, αν χάσει ικανότητες που είχε ήδη κατακτήσει ή όταν αντιμετωπίζει αποτυχίες στο σχολείο. Κι όμως, η ανάπτυξη ενός παιδιού είναι μια δυναμική διαδικασία που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Ας δούμε, λοιπόν, από κοντά σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να υπάρχει λόγος ανησυχίας και πότε ένα παιδί πρέπει να επισκεφτεί τον ειδικό γιατρό.

Αναπτυξιολόγος:

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΙΑΤΡΟΣ ΣΤΟ ΠΛΕΥΡΟ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η ιδέα της αναπτυξιακής παιδιατρικής είναι αρκετά παλιά, σχεδόν ταυτόχρονη με τη δημιουργία του Αμερικανικού Συμβουλίου Παιδιατρικής το 1935. Αρχικά δημιουργήθηκε ο τομέας της αύξησης και ανάπτυξης του παιδιού, καθώς ήταν απαραίτητη μια ειδικότητα που δεν θα ασχολούνταν μόνο με τη στατική εικόνα της υγείας ενός παιδιού κατά τη σύντομη επίσκεψη του στον γενικό παιδίατρο, αλλά και μια γενικότερη θεώρηση της υγιούς ή όχι ανάπτυξής του, σε οργανικό και ψυχοκινητικό επίπεδο.

Σήμερα, η ειδικότητα του αναπτυξιακού παιδίατρο θεωρείται απαραίτητη, καθώς τόσο οι παιδίατροι όσο και οι γονείς είναι πλέον αρκετά ενημερωμένοι

PHOTO: ANNIE ENGEL/CORBIS

για την ύπαρξη σημαντικού αριθμού παιδιών με διαταραχές ανάπτυξης, αλλά και για τη σημασία που έχει η έγκαιρη διάγνωση και η σωστή καθοδήγηση από έναν ειδικό. Γιατί ο εξειδικευμένος παιδίατρος-αναπτυξιολόγος είναι ο επιστήμονας με την κατάλληλη εκπαίδευση και εμπειρία για τη διάγνωση και παροχή εξειδικευμένης παρέμβασης σε παιδιά με:

- **Αναπτυξιακή καθυστέρηση**
- **Μαθησιακές δυσκολίες**
- **Δυσλεξία**
- **Καθυστέρηση λόγου**
- **Γλωσσικές διαταραχές**
- **Διαταραχές συμπεριφοράς**
- **Αυτιστικού τύπου διαταραχές**
- **Διάσπαση προσοχής ή/και υπερκινητικότητα**
- **Νοητική υστέρηση**
- **Ευφυΐα/χαρισματικά παιδιά**
- **Διαταραχές κινητικών δεξιοτήτων**
- **Αναπτυξιακά προβλήματα πρόωρων παιδιών**
- **Αναπτυξιακά προβλήματα παιδιών με χρόνια νευρολογικά νοσήματα**

Ο παιδίατρος-αναπτυξιολόγος συνεργάζεται με έμπειρους ειδικούς όπως ψυχολόγο, λογοθεραπευτή, παιδαγωγό, μουσικοθεραπευτή,

φυσιοθεραπευτή καθώς και γιατρούς όπως παιδοψυχίατρο, παιδονευρολόγο κ.ά., προκειμένου να επιτυγχάνεται μια πλήρης και αποτελεσματική διαγνωστική και θεραπευτική αντιμετώπιση.

Αναπτυξιακός έλεγχος:

ΤΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ, ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΣ

Κατά την επίσκεψη της οικογένειας στο αναπτυξιακό παιδιατρικό ιατρείο, γίνεται λεπτομερής διερεύνηση του παιδιού και της οικογένειας ώστε να υπάρξει μια σφαιρική διάγνωση τόσο σε οργανικό όσο και σε ψυχολογικό και εξελικτικό επίπεδο. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει:

- * λεπτομερές αναπτυξιακό ιστορικό.
- * παιδιατρική, νευρολογική και αναπτυξιακή εξέταση με τη χρήση ειδικών τεστ που βασίζονται στη συνεργασία του παιδιού με τον ειδικό.

Επίσης, απαιτείται εμπειρία, οξυδέρκεια και γνώση από τον ειδικό προκειμένου να διακρίνει ακόμα και τα λεπτά αναπτυξιακά προβλήματα, ειδικά σε παιδιά μικρά ή δύσκολα συνεργάσιμα.

Ακολουθεί συμβουλευτική της οικογένειας και περαιτέρω παραπομπή, αν είναι αναγκαίο, για εξειδικευμένη θεραπευτική παρέμβαση. Η γονείς του παιδιού λαμβάνουν λεπτομερή αναφορά της αναπτυξιακής εκτίμησης του παιδιού και δημιουργείται μια σχέση εμπιστοσύνης και εχεμύθειας, απαραίτητη για την περαιτέρω καθοδήγηση της οικογένειας και την παρακολούθηση του παιδιού.

Καλό είναι αν ανησυχείτε ή έχετε υποψίες για τη φυσιολογική ανάπτυξη του παιδιού σας, να συμβουλευτείτε έγκαιρα έναν αναπτυξιολόγο και αυτός θα εκτιμήσει αν πρέπει να προχωρήσει σε διαγνωστικές διαδικασίες ή πρόκειται απλά για φυσιολογικές παραλλαγές της ανάπτυξης.

Κεντρικό Κατάστημα Αθηνών
Λεωφ. Κηφισίας 31,
Τηλέφωνο: 210 6453069
Τηλ/τυπο: 210 6427067
e-mail: gaitanaki@gaitanaki.gr

ΤΟ
ΓΑΪΤΑΝΑΚΙ
Έχω ήπειρο... Έχω παρτίδα...

www.gaitanaki.gr

Φέτος στα καταστήματα LARIN MAGICLAND θα βρείτε το ΓΑΪΤΑΝΑΚΙ με την πρωτότυπη συλλογή του, σε παιχνίδια και δώρα.
Καλή Γιορτή.

LARIN MAGICLAND ΜΕΛΙΣΣΙΑ: ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ 17 & ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ, ΤΗΛ. 210 8102135
/ LARIN MAGICLAND ΒΑΡΙΜΠΟΤΗ 170 ΧΛΜ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΔΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΛΑΜΙΑΣ, ΤΗΛ. 210 6256854
/ LARIN HOUSE ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΤΣΙΜΙΣΚΗ & ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 16, ΤΗΛ 2310 251013

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

* Γενικότερα, πάντως, όσο μικρότερο είναι το παιδί όταν επισκεφτεί τον αναπτυξιολόγο τόσο καλύτερα, καθώς η έγκαιρη ανίχνευση και πρώτη παρέμβαση, ακόμα και σε απλές περιπτώσεις, οδηγεί σε πολύ καλά αποτελέσματα και παράλληλα μειώνει το άγχος τόσο της οικογένειας όσο και του παιδιού.

7 Χρήσιμες Συμβουλές

1 Σιγουρευτείτε από την αρχή για ποιο λόγο πηγαίνετε στον ειδικό και ποιες είναι οι βαθύτερες ανησυχίες σας. Να είστε έτοιμοι όμως να ακούσετε και ανησυχίες που μπορεί να έχει ο αναπτυξιολόγος ή ακόμα και κάποιο συμπέρασμα που τυχόν σας στενοχωρεί.

2 Κατά τη διάρκεια της εκτίμησης, μην ξεχνάτε ότι εσείς είστε οι γονείς του παιδιού. Μην φοβάστε λοιπόν να εκφράσετε τα συναισθήματα και τις προσωπικές σας παρατηρήσεις ή ακόμα και να διαφωνήσετε.

3 Καλό είναι να παρευρίσκονται και οι δύο γονείς στην αξιολόγηση. Έτσι, μπορούν να δοθούν περισσότερες πληροφορίες για το παιδί, το ίδιο ίσως νιώσει πιο άνετα και οι γονείς μπορούν μετά να συζητήσουν ευκολότερα το πόρισμα της εξέτασης.

4 Παρότι τα μικρά παιδιά δεν αποχωρίζονται εύκολα τους γονείς τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, ο αναπτυξιακός παιδίατρος μπορεί να σας ζητήσει να μην παρέμβετε καθόλου.

5 Από τη στιγμή που θα διαγνωστεί κάποια δυσκολία στο παιδί σας, μην ξεχνάτε να φροντίζετε, εκτός από το ίδιο το παιδί, τον εαυτό σας αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς σας. Μια υγιής και ενωμένη οικογένεια είναι ο καλύτερος σύμμαχος σε ένα παιδί με αναπτυξιακό πρόβλημα.

6 Μην διστάζετε να μοιράζετε τις εμπειρίες και τα συναισθήματά σας με άλλους γονείς που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα. Όχι μόνο θα μάθετε από την εμπειρία τους, αλλά ίσως και να βοηθήσετε κάποιους να φροντίσουν καλύτερα το παιδί τους.

7 Να θυμάστε ότι η φροντίδα και καθοδήγηση ενός παιδιού με αναπτυξιακό πρόβλημα, αλλά και της οικογένειάς του, είναι έργο ομάδας ειδικών η οποία βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπηρεμάτωση και αλληλοϋποστήριξη. Ο αναπτυξιακός παιδίατρος θα σας συμβουλέψει για τις εξετάσεις που πιθανώς θα χρειαστεί το παιδί σας και θα σας παραπέμψει στους κατάλληλους ειδικούς.

ΗΛΙΚΙΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η ανάπτυξη του παιδιού αποτελεί δυναμική λειτουργία που χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση συγκεκριμένων δεξιοτήτων στις διάφορες ηλικίες. Για την αναπτυξιακή εκτίμηση έχουν οριστεί ηλικίες ελέγχου οι οποίες ονομάζονται «ηλικίες κλειδιά» (key-ages/ developmental milestones) και έχουν διεθνώς καθοριστεί, με μικρές παραλλαγές. Οι ηλικίες, λοιπόν, που πρέπει να ελέγχεται ένα παιδί είναι οι:

- 6 ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ
- 3 ΜΗΝΕΣ
- 6 ΜΗΝΕΣ
- 9 ΜΗΝΕΣ
- 12 ΜΗΝΕΣ
- 18 ΜΗΝΕΣ
- 2-2,5 ΧΡΟΝΙΑ
- 3, 4, 5 ΧΡΟΝΙΑ Κ.Ο.Κ.

Η παραπάνω επιλογή έχει γίνει με βάση το γεγονός ότι χαρακτηριστικές αναπτυξιακές δεξιότητες κατακτώνται σε αυτές ακριβώς τις ηλικίες. Σε περίπτωση βέβαια που το παιδί δεν εμφανίζει τις δεξιότητες που αντιστοιχούν στη συγκεκριμένη «ηλικία-κλειδί» που εξετάζεται, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι παρουσιάζει κάποια αναπτυξιακή διαταραχή, επειδή η εξέλιξη της ανάπτυξης είναι μεν η ίδια για όλα τα παιδιά, αλλά ο ρυθμός της διαφοροποιείται από το ένα παιδί στο άλλο. Για παράδειγμα, παρότι όλα τα παιδιά μέχρι το δεύτερο χρόνο της ζωής τους μιλάνε και επικοινωνούν με σχετική ευκολία, η ηλικία στην οποία θα πουν τις πρώτες τους λεξούλες ή θα καταφέρουν να σχηματίσουν ολοκληρωμένες προτάσεις ποικίλλει σημαντικά σε κάθε παιδί.

Παρακάτω ακολουθεί ένας αναλυτικός πίνακας με τα αναπτυξιακά ορόσημα που συνήθως κατακτούν τα παιδιά σε συγκεκριμένες ηλικίες, κατευθύνοντας τους γονείς για το αν θα πρέπει το παιδί τους να εξεταστεί από ειδικό παιδίατρο-αναπτυξιολόγο.

Παρ' όλα αυτά, **ΝΑ ΘΥΜΑΣΤΕ ΟΤΙ:**

Οι παρακάτω αναπτυξιακοί σταθμοί είναι κατά προσέγγιση και τα ηλικιακά όρια δεν ισχύουν απόλυτα για όλα τα παιδιά.

Ένα παιδί που δεν έχει ακόμα κατακτήσει τους σταθμούς που αντιστοιχούν στην ηλικία του δεν έχει απαραίτητα κάποιο αναπτυξιακό πρόβλημα, αλλά χρειάζεται αξιολόγηση η οποία μπορεί να γίνει μόνο από τον ειδικό παιδίατρο-αναπτυξιολόγο. ■

ΑΝ ΑΝΗΣΥΧΕΙΤΕ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΑΣ, ΝΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΕΙΤΕ ΕΓΚΑΙΡΑ ΕΝΑΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΟΛΟΓΟ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.

ΠΟΤΕ ΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΑ Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΟ

- Εάν ο παιδίατρος συμβουλεύσει τους γονείς να ζητήσουν ειδική βοήθεια
- Εάν οι γονείς πιστεύουν ότι το παιδί τους είναι «πίσω» ή βλέπουν σημεία στην ανάπτυξή του που τους ανησυχούν
- Εάν οι νηπιαγωγοί/δάσκαλοι του παιδιού εκφράζουν ανησυχίες
- Εάν υπάρχει κάποιο διαγνωσμένο πρόβλημα ή αναπηρία
- Εάν το παιδί ανήκει σε ομάδα υψηλού κινδύνου π.χ. προωρότητα, πολύ χαμηλό βάρος γέννησης ή υπάρχει κάποιος κληρονομικός παράγοντας ή οικογενειακό ιστορικό (π.χ. προηγούμενο παιδί με παρόμοιο πρόβλημα)

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΑ 8 ΧΡΟΝΙΑ

ΗΛΙΚΙΕΣ ΣΤΑΘΜΟΙ	ΑΔΡΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	ΑΚΟΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ	ΟΠΤΙΚΟΚΙΝΗΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ & ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ/ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
3 ΜΗΝΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Σπκώνει για λίγο το κεφαλάκι όταν είναι μπρούμυτα • Όταν είναι ανάσκελα, πιέζει με τα πόδια του τα χέρια του εξεταστή 	<ul style="list-style-type: none"> • Χαμογελά όταν του χαμογελάσουμε • Αναγνωρίζει το πρόσωπο της μητέρας • Σταματά το κλάμα όταν η μητέρα του το πάρει αγκαλιά ή του μιλήσει 	<ul style="list-style-type: none"> • Βγάζει φωνούλες διαφορετικών συχνοτήτων • Δίνει προσοχή στη μουσική • Κοιτάζει προς τον ήχο • Γελά δυνατά 	<ul style="list-style-type: none"> • Γραπώνει αντικείμενα • Μεταφέρει τη ματιά του από το ένα αντικείμενο στο άλλο • Επεξεργάζεται το καινούριο περιβάλλον
6 ΜΗΝΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Κάθεται με στήριξη • Όταν είναι ανάσκελα κλωσά ζωηρά • Γυρίζει από ανάσκελα-μπρούμυτα 	<ul style="list-style-type: none"> • Ξεχωρίζει ξένα από γνωστά πρόσωπα • Κρατάει κουτάλι • Αντιδρά όταν του πάρουν το παιχνίδι που κρατά • Βάζει αντικείμενα στο στόμα 	<ul style="list-style-type: none"> • Γυρίζει προς την πηγή του ήχου • Σταματά το κλάμα ή βγάζει φωνούλες, όταν ακούει μουσική «μαμπαλίζει» • Γυρίζει στο όνομά του 	<ul style="list-style-type: none"> • Απλώνει το χέρι και πιάνει κοντινά του αντικείμενα • Παίζει με αντικείμενα που παράγουν ήχους, κτυπώντας τα • Ψάχνει για αντικείμενο που πέφτει
9 ΜΗΝΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Μπουσουλάει • Πιάνεται από τα έπιπλα και σηκώνεται 	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζει «κουκου-τσα» • Απλώνει τα χέρια και ζητά αγκαλιά • Τρώει μόνο του μπισκότο 	<ul style="list-style-type: none"> • Κοιτά τις εικόνες του βιβλίου για λίγο • Λέει μαμά, μπαμπά, με νόημα • Κουνά το κεφάλι για «όχι» 	<ul style="list-style-type: none"> • Ρίχνει αντικείμενα κάτω • Ανώριμη λεπτή σύλληψη
ΕΝΟΣ ΕΤΟΥΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Στέκεται μόνο του όρθιο • Κάνει τα πρώτα του βήματα όταν το κρατούν από το χέρι 	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζει με τον εαυτό του στον καθρέπτη • Γνέφει «γεια σου» • Πίνει από κύπελλο 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναγνωρίζει αντικείμενα όταν τα ονομάσουμε • Χρησιμοποιεί 3-4 λέξεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Ολοκληρωμένη λεπτή σύλληψη μεταξύ αντίχειρα και δείκτη • Δείχνει με το δείκτη
18 ΜΗΝΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Περπατά μόνο του (και προς τα πίσω) • Σκαρφαλώνει στα έπιπλα • Ανεβαίνει σκάλες στηριζόμενο στο κάγκελο (σκαλί-σκαλί) 	<ul style="list-style-type: none"> • Δείχνει τα παπούτσια του • Υπακούει σε απλές εντολές «δώσε μου αυτό» • Βγάζει παπούτσια και κάλτσες 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί 12 λέξεις • Του αρέσουν τα βιβλία με εικόνες 	<ul style="list-style-type: none"> • Μουντζουρώνει στο χαρτί • Πετá την μπάλα • Φτιάχνει πύργο με 3-4 κύβους
2 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Πηδά από ένα σκαλοπάτι • Κλωσάει μπάλα 	<ul style="list-style-type: none"> • Καταλαβαίνει πότε είναι λερωμένη η πάνα του • Ανοίγει την πόρτα • Αναγνωρίζει τα μέρη του σώματος • Βοηθά να το ντύσουν και να το ξεντύσουν • Παίζει παράλληλα με τα άλλα παιδιά 	<ul style="list-style-type: none"> • Ονοματίζει απλά αντικείμενα που του δείχνουμε • Παρακολουθεί ιστορίες που του διαβάζουμε • Χρησιμοποιεί φράσεις με περισσότερες από 4 συλλαβές 	<ul style="list-style-type: none"> • Φτιάχνει τρένο με 3 κύβους • Ζωγραφίζει κάθετες και οριζόντιες γραμμές και κύκλους, με καθοδήγηση
3 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Τρέχει • Ανεβοκατεβαίνει σκάλες κρατώντας το κάγκελο (σκαλί-σκαλί) • Μπορεί να σταθεί στο ένα πόδι για λίγα δευτερόλεπτα 	<ul style="list-style-type: none"> • Μένει στεγνό κατά τη διάρκεια της ημέρας • Παίζει συμβολικό παιχνίδι • Τρώει μόνο του • Λέει το όνομά του • Παίζει με άλλα παιδιά της ηλικίας του 	<ul style="list-style-type: none"> • Ο λόγος του αρχίζει να γίνεται περιγραφικός • Ορίζει τη χρήση απλών καθημερινών πραγμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Προσπαθεί να κόψει με το ψαλίδι • Μετρά μέχρι το 4 • Γνωρίζει τις έννοιες «μικρό» και «μεγάλο»
4 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνει ποδήλατο με τρεις ρόδες • Τρέχει και κλωσά μπάλα 	<ul style="list-style-type: none"> • Ξέρει πόσων χρόνων είναι • Πλένει τα χέρια του και το πρόσωπό του με κάποια βοήθεια 	<ul style="list-style-type: none"> • Χρησιμοποιεί 2 τουλάχιστον αντωνυμίες σωστά • Γνωρίζει τα χρώματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Ζωγραφίζει ανθρώπους και αντιγράφει σχήματα • Απαριθμεί μέχρι 10 αντικείμενα. • Κάνει συγκρίσεις μεγεθών
5 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Κάνει κουτσό • Πηδάει μακριά 	<ul style="list-style-type: none"> • Ντύνεται και ξεντύνεται μόνο του • Επιλέγει φίλους για να παίξει 	<ul style="list-style-type: none"> • Μπορεί να καταλάβει τα αντίθετα. • Μπορεί να περιγράψει από ποιο υλικό είναι φτιαγμένα απλά καθημερινά πράγματα 	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιγράφει γράμματα • Μετρά μέχρι το 20 • Μπορεί να επαναλάβει αριθμούς • Ξέρει πόσα δάκτυλα έχει στα χέρια του
6 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Τρέχει στις σκάλες 	<ul style="list-style-type: none"> • Έχει έναν «κολλητό φίλο»/μία «κολλητή φίλη» • Ξέρει πού μένει 	<ul style="list-style-type: none"> • Μιλά σε πολυσύλλαβες (>10) προτάσεις • Καταλαβαίνει ομοιότητες και διαφορές μεταξύ πραγμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> • Γράφει το όνομά του • Ζωγραφίζει ανθρώπους και σπίτια με περισσότερες λεπτομέρειες • Μπορεί να μετρήσει ανάποδα • Ξέρει τις ημέρες της εβδομάδας
7 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Στέκεται στο ένα πόδι για 20 δευτερόλεπτα • Κάνει ποδήλατο με ή χωρίς βοηθητικές 	<ul style="list-style-type: none"> • Μπορεί να δένει κόμπους • Ξέρει πότε είναι τα γενέθλιά του 	<ul style="list-style-type: none"> • Αναγνωρίζει τα περισσότερα κεφαλαία γράμματα της αλφαβήτου • Μπορεί να επαναλαμβάνει και να απομνημονεύει μεγάλες προτάσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη γραφής • Μπορεί να προσδιορίσει δεξιά και αριστερό μέρος του σώματος • Κατανοεί χρονική αλληλουχία
8 ΕΤΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> • Παίζει σχοινάκι 	<ul style="list-style-type: none"> • Μπορεί να λουστεί και να κάνει μπάνιο μόνο του, χωρίς βοήθεια • Ξέρει ακριβώς την ημερομηνία γέννησής του 	<ul style="list-style-type: none"> • Όριμος λόγος • Μπορεί να ομαδοποιεί αντικείμενα με βάση ομοιότητες και διαφορές 	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη γραπτού λόγου • Ανάπτυξη κρίσης • Εισαγωγή στις μαθηματικές πράξεις και στην προπαίδεια